

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАХОДІВ ПОСИЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто сутність і наявні трактування поняття економічної безпеки, основні принципи її забезпечення. Сформовано три принципи економічного убезпечення, які сукупно роблять процес убезпечення суцільним та неперервним, таким чином, за їх дотримання жодна важлива подія не повинна залишитись без уваги.

Ключові слова: *економічна безпека, правова база, підприємництво, матеріальні ресурси.*

Вступ. Сучасні умови розвитку вимагають від підприємств швидкої адаптації до змін у зовнішньому економічному середовищі. Наслідки світової економічної кризи підтверджують необхідність впровадження гнучких систем трансформації та управління підприємства з метою підтримання їх стабільного функціонування та забезпечення економічної безпеки. Саме підвищення загроз з боку зовнішнього а, іноді, і внутрішнього середовища негативно впливає на результати діяльності підприємств, що обґрунтовує зростання інтересу до формування системи економічної безпеки підприємства. При цьому одним із заходів з посилення економічної безпеки підприємства може виступати реструктуризація.

Постановка проблеми. Дослідженню проблем економічної безпеки підприємств присвячено достатньо публікацій, але деякі питання щодо забезпечення економічної безпеки підприємства, зокрема, із застосуванням реструктуризації у якості одного з таких заходів, залишаються відкритими. Проблема посилення економічної безпеки підприємств на основі реалізації заходів з реструктуризації є вельми актуальною в умовах формування стабільної економіки та подолання наслідків економічної кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення економічної безпеки підприємств в першу чергу може асоціюватися із захистом від різного роду економічних злочинів, як то шахрайство, несумлінна конкуренція, промислове шпигунство тощо, але це не розкриває повністю цього поняття. Безпосередньо поняття економічної безпеки підприємства Д. Ковальов визначає як «захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також як здатність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності» [1, с. 48]. Такої ж точки зору дотримується В. Забродський, який трактує економічну безпеку як «кількісну і якісну характеристику властивостей фірми, що відображає здатність «самовиживання» і розвитку в умовах виникнення зовнішніх та внутрішніх економічних загроз» [2, с. 35]. Відповідно до цього підходу, економічна безпека підприємства визначається сукупністю факторів, що відображають незалежність, стабільність, можливості зростання, забезпечення економічних інтересів тощо. Аналогічна думка В. Шликова, який розглядає економічну безпеку підприємства як «...стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних загроз» [3, с. 33]. Розглядаючи сутність поняття «економічна безпека підприємства (організації)», Г. Мінаєв вказує, що під цим терміном доцільно розуміти «захищеність життєво важливих інтересів організації від загроз в економічній сфері» [4, с. 359]. Дотримуючись, по суті, такої точки зору, Т. Соколенко наводить таке трактування терміна: «економічна безпека – це стан, при якому стратегічний потенціал фірми знаходиться поблизу меж адаптивності, а загроза втрати економічної безпеки наростає в міру наближення ступеня адаптивності стратегічного потенціалу до граничної зони. Інакше кажучи, якщо стратегічний потенціал фірми в існуючому вигляді вичерпав можливості пристосування до зростаючої

нестабільності зовнішнього середовища у рамках самої місії, то можна говорити про загрозу економічної безпеки фірми. Ця загроза може виявитися у вигляді втрати рівня конкурентного статусу фірми або істотного погіршення фінансового стану фірми, або втрати позитивного іміджу фірми» [5]. Разом з тим, економічна безпека підприємства може бути поділена на кілька складових в залежності від сторони діяльності підприємства, яку вона забезпечує: фінансова, інформаційна, кадрова, технологічна, ресурсна, ринкова, тощо. Отже, економічну безпеку підприємства можна представити стан ресурсів підприємства, спроможний забезпечити найбільш ефективно їх використання з метою сталого розвитку підприємства в умовах мінливого загрозового середовища.

Оскільки економічна безпека підприємств обумовлена здебільшого необхідністю протистояти негативному впливу мінливого зовнішнього середовища, це вимагає розробки адекватних заходів із захисту від таких проявів, що більш точно характеризує цю категорію. Та на теперішній час функціонування підприємств за законами ринкової економіки передбачає, що вони самостійно визначають напрямки своєї економічної політики, організують та планують виробництво й реалізацію своєї продукції, контролюють достатність оборотних коштів та строки за розрахунками з кредиторами, строки розрахунків дебіторів. Все це в сукупності обґрунтовує необхідність забезпечення економічної безпеки підприємств відповідно до особливостей та потреб кожного з них. Йдеться про те, що система економічної безпеки не може бути уніфікованою для всіх господарюючих суб'єктів, вона визначається специфікою підприємств, зокрема, розміром, структурою капіталу, особливостями виробничого процесу та технологіями, які при цьому використовуються, наявністю та складом трудових ресурсів, сферою функціонування, сектором національної економіки (приватний, державний, комунальний), зовнішнім середовищем, яке включає постачальників, споживачів, конкурентів тощо.

Слід зазначити, що основні загрози економічній безпеці підприємств надходять із зовнішнього середовища і це не тільки промислове шпигунство, несумлінна конкуренція, шахрайство, це також і рейдерство по відношенню до підприємств, і несприятливі коливання ринкової кон'юнктури, що призводять до глибокої кризи (банкрутства) на підприємствах. За таких умов забезпечення економічної безпеки підприємств має ґрунтуватися на заходах із трансформації, зокрема, реструктуризації. При цьому під реструктуризацією розуміється комплекс заходів, спрямованих на відновлення стійкої економічної, фінансової та технічної життєздатності підприємств з метою забезпечення їх ефективного функціонування в конкурентному середовищі та відновлення конкурентоспроможності на довгостроковій основі [6, с. 7]. Такий підхід до проведення змін на підприємствах у відповідь на загрози зовнішнього середовища в достатній мірі відповідає інтересам забезпечення економічної безпеки підприємств.

Заходи з реструктуризації реалізують на різних рівнях підприємства, оскільки за допомогою нових стратегій ведення бізнесу (лізинг, оренда, концесія) та внутрішньої реорганізації (у формах злиття, приєднання, виділу, поділу, перетворення) відбувається захист власних фінансових, майнових, виробничих, тощо інтересів.

Досліджуючи реструктуризацію слід відзначити, що саме слово «структура» використовується в економічному контексті, означаючи специфічні, стійкі відносини між основними елементами конкретної функції або процесу. А реструктуризація, як зміна структури, характеризується цілеспрямованим процесом зміни структури організації [7]. Ця ж структура визначає обмеження, за яких підприємства функціонують, виконуючи повсякденну роботу, і прагнуть до кращих економічних показників. Отже, реструктуризація може інтерпретуватися також як спроба зміни структури організації з метою послаблення деяких або всіх короточасних обмежень (загроз зовнішнього середовища), при цьому вона повинна відповідати напрямам довгострокової стратегії. Крім цього, реструктуризація підприємства визначається також і як сукупність різних заходів, що приймаються з метою підвищення конкурентоспроможності підприємства і сприяє збільшенню його вартості [8].

Відповідно до вище викладеного, основними завданнями реструктуризації підприємства є його перетворення в таке, що характеризується посиленням економічної безпеки, стабільністю положення на ринку та має високу вартість для його власників. У такому випадку підвищення економічної безпеки підприємства забезпечується також на основі управління фінансовою та майновою безпекою підприємства, які виступають формуючими факторами вартості підприємств (в результаті управління діяльністю окремих структурних одиниць при формуванні грошових потоків).

Крім того, реструктуризація може включати різні заходи, у тому числі розпродаж активів недостатньо ефективного підприємства, злиття, приєднання, виділення, викуп акцій тощо, що забезпечує посилення фінансової сторони економічної безпеки підприємства та дозволяє динамічніше розвиватися і своєчасно реагувати на спроби рейдерства (примусового або шахрайського заволодіння підприємствами).

Враховуючи різноманітність форм реструктуризації [6, с. 8] їх можна розділити на три групи залежно від сфери реалізації та відповідної сторони економічної безпеки підприємства: портфельна реструктуризація, фінансова реструктуризація, організаційна реструктуризація.

Портфельна реструктуризація включає істотні зміни в сукупності активів, якими володіє підприємство, або бізнес-ліній, в яких воно бере участь, включаючи ліквідацію, розпродаж активів, продаж майна і виділення підприємств. Заходи з реструктуризації цієї групи дозволяють забезпечити підвищення фінансової безпеки підприємства. Керівництво може удатися до такої реструктуризації при загрозі недружнього поглинання, або при наявності зацікавлених осіб в покупці другорядних по відношенню до основного бізнесу структурних одиниць або при прагненні до збільшення капіталу шляхом розпродажу по частинах. Разом з тим, підприємство може реалізувати агресивну комбінацію придбань і продажів акцій для покращення структури свого портфеля та підвищення власної фінансової безпеки.

Фінансова реструктуризація на відміну від портфельної характеризується істотними змінами безпосередньо в структурі капіталу підприємства і включає викуп з борговим фінансуванням, зміну співвідношення власних і позикових коштів в структурі капіталу та заборгованості. При цьому фінансова реструктуризація відноситься до розподілу руху наявних грошових коштів підприємства або кредитних ресурсів, за умов стратегічних або договірних правил вирішення проблем, регулювання грошових потоків, та визначає додаткову вартість [9]. Відповідно до цього фінансова реструктуризація дозволяє посилити фінансову безпеку підприємства, забезпечує підвищення фінансової стійкості та підвищення вартості підприємства.

Організаційна реструктуризація полягає в здійсненні змін в організаційній структурі підприємства, що забезпечує посилення керівних ланок та підвищення ефективності прийняття управлінських рішень. Вона включає звуження меж підрозділів, вирівнювання ієрархічних рівнів, розподіл інтервалу контролю, зниження продуктової диверсифікації, перегляд компенсацій, спрощення технологічних процесів, реформування управління, які у сукупності забезпечують підвищення інформаційної складової економічної безпеки.

Таким чином, рівень економічної безпеки підприємств залежить від спроможності керівництва уникнути можливих загроз, попередити або ліквідувати наслідки негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. За рахунок своєчасного впровадження заходів з реструктуризації, спрямованих на фінансове оздоровлення та забезпечення зростання ефективності функціонування підприємств, можна досягти посилення їх економічної безпеки та забезпечення довгострокового зростання й розвитку.

Список використаних джерел:

1. Ковалев Д. Экономическая безопасность предприятия / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. – 1998. – № 10. – С. 48–51.
2. Забродский В. Теоретические основы оценки экономической безопасности

- отрасли и фирмы / В. Забродский, Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 15–16. – С. 35–37.
3. Шлыков В.В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В.В. Шлыков. – СПб., 1999. – 138 с.
4. Минаев Г.А. Безопасность организации: учеб. пособие / Г.А. Минаев. – М.: Логос, 2008. – 368 с.
5. Соколенко Т.М. Економічна безпека підприємництва в умовах транзитивної економіки [Електронний ресурс] / Т.М. Соколенко // П'ята Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Науковий потенціал України 2009». – Режим доступу: <http://intkonf.org/kand-ped-n-sokolenko-tmekonomichna-bezpeka-pidприємства-умовah-транзитивнойі-економіки>
6. Маісурадзе М.Ю. Управління процесами реструктуризації в державному секторі економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 [Електронний ресурс] / М.Ю. Маісурадзе; Ін-т економіки пром-сті НАН України. – Донецьк, 2010. – 20 с.
7. Sander H. Economic and Corporate Restructuring: Experiences and Challenges of the Decade / H. Sander et al. – Lansa: Leiderdrop, 1996. – 322 p.
8. Crum R. Restructuring and Managing the Enterprise in Transition [Електронний ресурс] / R. Crum, I. Goldberg // EDI Learning Resources Series: World Bank. – 1998. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>
9. Donaldson G. Corporate Restructuring: Managing the Change Process from within / G. Donaldson. – Harvard Business School Press: Boston, 1994. – 227 p.

МАИСУРАДЗЕ М.Ю. РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ КАК ОДНО ИЗ МЕРОПРИЯТИЙ УСИЛЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Рассмотрена сущность и имеющиеся трактовки понятия экономической безопасности, основные принципы ее обеспечения. Сформированы три принципа экономического ограждения, которые совокупно делают процесс ограждения сплошным и непрерывным, таким образом, за их соблюдение ни одно важное событие не должно остаться без внимания.

Ключевые слова: экономическая безопасность, правовая база, предпринимательство, материальные ресурсы.

MAISURADZE M.Y. RESTRUCTURING AS ONE OF MEASURES OF STRENGTHENING OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES

Essence and present interpretations is considered concepts of economic security, basic principles of its providing. Three principles of economic protection, which in common do the process of protection continuous and continuous, are formed, thus, for their observance not a single important event must remain regardless.

Keywords: economic security, legal base, enterprise, financial resources.